

ПЕРСПЕКТИВИ І КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ РЕФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗГІДНО МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

Інтеграція України у світове співтовариство потребує створення адекватної системи розкриття інформації, і в першу чергу - на вітчизняному фондовому ринку. У статті обґрунтовується необхідність структурної і концептуальної реформи української фінансової звітності у відповідності з міжнародними стандартами бухгалтерського обліку.

Процес інтеграції України у світове співтовариство сприяв появі різних форм спільної діяльності, розвитку корпоратизації власності, становленню вітчизняного фондового ринку. Для приватизованих підприємств, які працюють в умовах загальної економічної кризи і втрачають доступ до державних джерел фінансування, не маючи власного капіталу в розмірі, достатньому для забезпечення потреб самофінансування, актуальним стає пошук реальних зовнішніх інвестицій, стратегічних партнерів на міжнародній арені.

Одним із серйозних бар'єрів, що перешкоджає налагодженню нормальних взаємовідносин з іноземними інвесторами, стає неспроможність українських підприємств надати потенційним кредиторам звітність, яка забезпечила б їх доступною, зрозумілою та реальною фінансовою інформацією. Це в значній мірі зумовлено наявністю певних відмінностей у законодавстві, в концептуальних підходах до подання фінансової звітності, в системах висвітлення і аналізу економічної інформації.

Основними рисами, що характеризують національну систему бухгалтерського обліку, є її обмеженість жорсткими правовими рамками, директивний характер, відсутність можливості вибору облікових методик, орієнтація на єдиного користувача – державу та її податкову службу. Тому облікова інформація, на жаль, не виконує своєї основної функції - служити мовою бізнесу, засобом спілкування в міжнародних економічних відносинах.

Потреба в гармонізації національних стандартів обліку у відповідності до світових вимог є особливо актуальною для акціонерних підприємств-учасників фондового ринку. Створення адекватної системи розкриття інформації на українському фондовому ринку має важливе значення не тільки для залучення іноземних інвестицій, але й для поживлення внутрішнього інвестиційного клімату. Система фінансових звітів, підготовлена за міжнародними стандартами, потрібна для того, щоб учасники ринку цінних паперів оперували реальною інформацією щодо відповідних емітентів, приймали рішення, виходячи з оцінки потенційної доходності

капіталовкладень при певному об-
грунтованому рівні ризику.

Як відомо, прозорість та від-
критість інформації є основним
принципом, що декларується Кон-
цепцією функціонування і розвитку
фондового ринку України, схвале-
ною Верховною Радою у 1995р.
Даний принцип стосується оприлю-
дження інформації про фінансовий
стан та результати діяльності про-
фесійних учасників фондового рин-
ку, умов випуску та обігу цінних
паперів. На розвиток цих положень
Державною комісією України з цін-
них паперів та фондового ринку
розроблено Концептуальні основи
розкриття інформації емітентами
цінних паперів та методичні реко-
мендації щодо їх застосування, а в
січні 1998 року (2) для емітентів
вітчизняного фондового ринку
встановлено 5 форм фінансової зві-
тності у відповідності з міжнарод-
ними стандартами бухгалтерського
обліку (далі – МСБО). Таким чином,
подальший розвиток ринку цінних
паперів в Україні розглядається не-
відривно від упорядкування процесу
надання інформації, забезпечення її
захисту і доступності, повноти і до-
стовірності згідно з міжнародними
правилами.

Сучасні форми фінансової зві-
тності в Україні зазнали досить
суттєвих, але переважно структур-
них змін. Доцільно виділити декіль-
ка напрямків, що характеризують
основні відмінності бухгалтерських
звітів вітчизняних підприємств від
звітності за МСБО:

мета фінансових звітів і кори-
стувачі звітної інформації;

склад звітності, її структура та
зміст;

оцінка статей та показників
звітності;

окремі концептуальні основи,
припущення та принципи форму-
вання звітності.

Основною метою складання
фінансової звітності за МСБО є на-
копичення фінансової інформації,
призначеної для широкого кола ко-
ристувачів: існуючих та потенцій-
них інвесторів, працівників і керів-
ництва корпорацій, постачальників
та покупців, урядових установ і
громадськості. Пристосування ж
звітних форм у першу чергу до ви-
мог податкового обліку (що харак-
терно для української звітності) зби-
дне їх інформативність, утруднює
аналітичну роботу управлінців і фі-
нансистів.

З позицій суто формального
підходу, склад фінансової звітності
акціонерних підприємств України у
відповідності з МСБО реально
збільшується лише на 2 форми:
“Звіт про рух власного капіталу” та
“Звіт про рух грошових коштів”.
Але оскільки структура звітності,
зміст та оцінка окремих її статей
визначаються, перш за все, методо-
логічними підходами до збору та
подання облікової інформації, голо-
вним чинником протиріч є існуван-
ня концептуальних відмінностей
обліку, що вимагають певного ре-
формування фінансових звітів
українських підприємств не лише за
формою, а й за суттю.

Згідно з основними концепту-
альними положеннями МСБО, фі-
нансова звітність повинна бути зро-
зумілою, доречною, достовірною та
зіставною.

Зрозумілість інформації не
означає її спрощення до рівня
сприйняття будь-яким користу-

вачем. Навпаки, опрацювання необхідного інформаційного масиву вимагає від користувачів певної професійної підготовки і практичних навичок аналітичної роботи.

Доречність звітної інформації визначається її корисністю для прийняття відповідних рішень, суттєвістю та своєчасністю. Зазначимо, що інформація вважається суттєвою, якщо вона може вплинути на рішення, прийняті за результатами аналізу фінансової звітності. Суттєвість факту залежить від його характеру і кількісної оцінки.

Таким чином, *принцип суттєвості* виступає певним порогом або точкою відсікання неістотних для потреб аналітика фактів господарської діяльності. Прийняття рішення про суттєвість інформації в МСБО тісно пов'язується з обґрунтуванням співвідношення між вигодою, яка може бути отримана від інформації, і витратами на її збір та надання. При цьому результати тесту "вигода-затрати" є достатньо суб'єктивними і відображають точку зору конкретної особи – користувача або бухгалтера, який складає відповідний звіт.

Важливим аспектом доречності інформації виступає її *своєчасність*. Цей загальновідомий принцип бухгалтерського обліку згідно МСБО означає не лише підготовку фінансової звітності до певної дати, а й можливість її дострокового надання при виявленні певних фактів, що можуть поставити під загрозу достовірність і доречність інформації.

Достовірність звітності досягається не тільки її повнотою, нейтральністю та реальністю відображення фактів. Принципово важливим тут є превалювання сутності та еко-

номічного змісту інформації над юридичною її формою, а також дотримання консервативного підходу до оцінки господарських подій. *Обачність* - необхідна вимога до складання фінансових звітів за міжнародними стандартами, оскільки для прийняття економічно обґрунтованих рішень важливо, щоб вартість активів та доходи підприємства не були завищені, а зобов'язання чи витрати – занижені.

Зіставність інформації характеризується не лише теоретичною можливістю порівняння тих чи інших показників у динаміці, а й єдністю методології їх розрахунку протягом відповідних звітних періодів.

На наш погляд, розглянуті концептуальні принципи підготовки та подання фінансової звітності досить формально та спрощено трактуються положеннями вітчизняного бухгалтерського обліку. Недотримання принципу обачності призводить до недостовірної оцінки товарно-матеріальних запасів, основних засобів, фінансових активів, дебіторської заборгованості. Повнота інформації не пов'язується з її суттєвістю та витратами на одержання і часто не дає можливості оцінити ті господарські факти та операції, які можуть істотно вплинути на фінансове становище підприємства після дати складання балансу або іншої звітної форми. У складі активів часто враховуються неліквідні, застарілі та непотрібні підприємству запаси, що порушує одне з основних припущень МСБО про те, що активи – це ресурси, в яких втілена можливість збільшення економічних вигод у майбутньому. Досить проблемним є зіставлення економічної інформації за допомогою звітності

українських підприємств. Номенклатура статей балансу на початок і кінець звітного року виявляється неадекватною, інші звітні форми зовсім не пристосовані до горизонтального аналізу.

При складанні бухгалтерської звітності в Україні обліковці не дотримуються припущення про безперервність діяльності підприємства, що також впливає на оцінку активів і особливо – фінансових. Так, вартість фінансових вкладень з урахуванням принципу обачності та при умові, що підприємство не збирається припиняти свою діяльність, згідно з МСБО, необхідно оцінювати за найменшою з двох величин: за поточною ринковою вартістю або за теперішньою вартістю майбутніх доходів.

На наш погляд, ці та інші відмінності існуючої системи бухгалтерського обліку в Україні від міжнародних стандартів в значній мірі спричиняються превалюванням форми над сутністю в методології вітчизняного обліку. Українські обліковці обмежені рамками законів, інструкцій та положень і практично позбавлені права вибору облікової політики.

Безумовно, бухгалтеру підприємства, який щоквартально готує

більше 20 форм тільки податкової звітності, дуже важко в повній мірі сприйняти зараз нові для нього облікові концепції та організувати їх практичне втілення. Проте реформування національних стандартів обліку у відповідності з світовими – це вимога часу, і поступове засвоєння найбільш актуальних положень МСБО вже розпочалося. Перші кроки зроблено банківською системою України. Порівняно з ринком цінних паперів, банківські установи в фінансовому та організаційному плані виявилися більш готовими до активного включення в інтеграційні процеси. Тому не випадково вже з початку 1998 року українські банки працюють у режимі міжнародних рахунків та методології обліку. Програмою реформування бухгалтерського обліку в Україні (3) передбачено з січня 2000 року перехід усіх суб'єктів господарської діяльності, незалежно від форм власності, до застосування нових національних облікових стандартів, розроблених на основі міжнародних.

Таким чином, трансформація фінансової звітності у відповідності з МСБО стає актуальною для багатьох українських підприємств.

ЛІТЕРАТУРА

1. Нидлз Б, Андерсон Х., Колдуэлл Д. Принципи бухгалтерського учета : Пер.с англ. / Под ред. Я.В.Соколова. – 2-е изд., стереотип. – М.: Финансы и статистика, 1996. – 496 с.
2. Про внесення змін до тимчасового положення про надання регуляр

ної та особливої інформації відкритими акціонерними товариствами та підприємствами-емітентами облігацій: Рішення Держ. комісії з цінних паперів та фондового ринку № 11 від 27 січня 1998 р. // Бух. облік і аудит. - 1998. - № 4. - С.36-40.